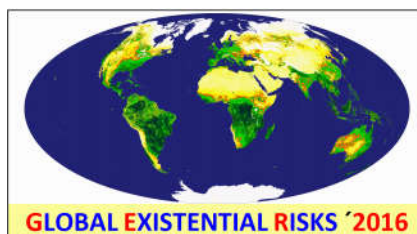

ZELENÉ INICIATÍVY - SMEROM K ZELENÉMU HOSPODÁRSTVU

Milan PIATRIK – Miroslav RUSKO – Vojtech FERENCZ

GREEN INITIATIVES - TOWARDS GREEN ECONOMY

ABSTRAKT

Zelený rast predstavuje cestu podpory ekonomického rastu a rozvoja a zároveň ochranu prírodných zdrojov, aby sme mohli naďalej využívať prostriedky a environmentálne služby, od ktorých závisí naša prosperita. Preto je potrebné podporovať investície a inovácie, ktoré budú základom pre udržateľný rast a umožnia vznik nových ekonomických príležitostí.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: environment, vývoj, trvale udržateľný rozvoj

ABSTRACT

Green growth means fostering economic growth and development, while ensuring that natural assets continue to provide the resources and environmental services on which our well-being relies. To do this, it must catalyse investment and innovation which will underpin sustained growth and give rise to new economic opportunities.

KEY WORDS: environment, development, sustainable development

Úvod

Dnešný ekonomický model spôsobuje rozsiahle environmentálne a zdravotné riziká, vedie k plytvaniu ako vo sfére spotreby tak aj výroby, urýchľuje znižovanie biodiverzity a vyčerpatelnosť zdrojov a vedie k vytváraniu nespravodlivej spoločnosti. Riešenie týchto problémov si vyžaduje vytvorenie nového ekonomického systému, ktorý rešpektuje potrebu ochrany životného prostredia, efektívneho využívania zdrojov, ako aj sociálnej spravodlivosti. Je nevyhnutné zvýšiť proaktívnu úlohu verejnej politiky a štátu pri zmenách modelov výroby a spotreby. Je nevyhnutné zabezpečiť transformáciu ekonomického systému, ktorej výsledkom bude spoločnosť smerujúca k inkluzívnemu zelenému hospodárstvu podporujúcemu ľudský blahobyť.¹

Každá hospodárska činnosť či sa jedná o výrobu alebo o službu je posudzovaná z hľadiska finančného, obchodného, technického, ale i vo vzťahu k miestnym orgánom, združeniam zákazníkov a verejnej mienke. Globálna ekonómia a snaha zapojiť sa do európskej ekonomiky nie je len v poznaní základných pravidiel tejto ekonomiky, ako sa to často predpokladá, ale to aj znamená byť rovnako dobrý a v niektorých ohľadoch dokonca lepší ako ostatné európske krajiny.

Každá hospodárska činnosť či sa jedná o výrobu alebo o službu je posudzovaná z hľadiska finančného, obchodného, technického, ale i vo vzťahu k miestnym orgánom, združeniam zákazníkov a verejnej mienke. Globálna ekonómia a snaha zapojiť sa do európskej ekonomiky nie je len v poznaní základných pravidiel tejto ekonomiky, ako sa to často predpokladá, ale to aj znamená byť rovnako dobrý a v niektorých ohľadoch dokonca lepší ako ostatné európske krajiny.

Základom Stratégie Európa 2020: Európska stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast je „vytvorenie hospodárstva, založeného na znalostiach a inovácii; podpora ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, efektívnejšie využívajúceho zdroje; podpora hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, zabezpečujúceho sociálnu a územnú súdržnosť“. ² Plnením týchto troch základných cieľov a ich vzájomným synergickým pôsobením prispievame k trvalo udržateľnému rozvoju, pretože hospodársky rast, sociálny pokrok a ochrana životného prostredia pomáhajú zlepšovať kvalitu života.

¹ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

² Stratégia Európa 2020: Európska stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast; [KOM(2010)2020] v konečnom znení

Koncept trvalo udržateľného rozvoja

Správa Naša spoločná budúcnosť, ktorú vydala Svetová komisia pre životné prostredie pod vedením Gro Harlem Brundtlandovej, definuje udržateľný rozvoj ako rozvoj, ktorý zodpovedá potrebám prítomnosti bez toho, aby obmedzoval možnosti uspokojovať potreby budúcich generácií.³

Komisia vyslovila presvedčenie, že ľudia dokážu vytvoriť budúcnosť, ktorá bude úspešnejšia, spravodlivejšia. Správa Naša spoločná budúcnosť nebola predpoveďou stále rastúceho úpadku životného prostredia, pokračujúcej chudoby a ťažkostí v stále viac znečistenom svete, kde bude zdrojov naďalej ubúdať.⁴

Koncept trvalo udržateľného rozvoja hovorí o spôsobe ekonomického rastu, ktorý pokrýva potreby spoločnosti vytváraním podmienok blahobytu v krátkodobom, strednodobom, no najmä dlhodobom horizonte. Za týmto účelom prijala EÚ Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí napĺňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie (napríklad vyčerpaním neobnoviteľných zdrojov bez nájdania alternatív, zničením ekosystémov nutných pre život, spustením zmien prírodných podmienok, ktoré výrazne skomplikujú možnosti prežitia človeka ako biologického druhu a pod.).⁵

Súčasne s vývojom koncepcie udržateľného rozvoja sa rozvíjal aj jej teoreticko-metodologický základ, ktorého významnou súčasťou sú princípy a kritériá, umožňujúce hodnotenie konkrétnych činností, rozvojových programov a koncepcných dokumentov vo vzťahu k udržateľnému rozvoju:

- princípy, resp. zásady predstavujúce základné zákonitosti a pravidlá, podľa ktorých sa riadi činnosť človeka v určitej oblasti,
- kritériá spresňujúce a konkretizujúce princípy tak, aby bolo možné ľahšie posúdiť charakter ich uplatňovania.⁶

Základné zásady a princípy zabezpečenia udržateľného rozvoja nachádzame uvedené vo viacerých prácach^{7, 8, 9, 10, 11, 12} V Európe sa pojem „zelenej ekonomiky“, ako strategickú priority vlád a medzinárodných organizácií prevažne objavuje v strednodobých a dlhodobých programoch a stratégiách EÚ vrátane stratégie Európa 2020, 7. Environmentálneho akčného programu, Rámcového programu EÚ pre výskum a inovácie (Horizont 2020) a v rámci sektorových politík, ako je napríklad doprava a energetika. Bolo prijatých viacero iniciatív ako napr. Iniciatíva na podporu zelených pracovných miest:

- Využitie potenciálu hospodárstva vytvárať pracovné miesta,
- Zelený akčný plán pre MSP.

Vzrastajúca sila princípov zeleného hospodárstva v EÚ vychádza hlavne z poznatku, že súčasný ekonomický model nezabezpečuje ciele dlhodobého rozvoja Európy do roku 2050, a to: „žiť dobre v rámci limitov našej planéty“.

Najväčšou výzvou hospodárskej politiky Slovenska sú riešenia, ktoré zosúladiť konsolidačné ciele s cieľmi rastu, zamestnanosti a kvality života. Slovenská republika je malá, vysoko otvorená ekonomika. Rast slovenskej ekonomiky v roku 2015 zrýchlil na 3,6 %. Už druhý rok po sebe bol hlavným motorom rastu domáci dopyt. K rastu prispeli najmä verejné investície vďaka zrýchlenu čerpaniu EÚ fondov z programového obdobia 2007 - 2013. Výrazný rast zamestnanosti spolu s klesajúcimi cenami viedli k rastu reálnych príjmov a podporili tak spotrebu domácností. K rastu HDP kladne prispela aj spotreba vlády. Čistý zahraničný obchod rast HDP opäť znížil.¹³

V intenciách členstva v EÚ aj SR za kľúčový rozvojový dokument považuje Stratégiu na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu - Stratégiu Európa 2020.

³ BRUNDTLAND, G. H. et al. *Naše spoločná budúcnosť*. Praha : Academia. 1991. ISBN 80-85368-07-02. 297 s.

⁴ *Naše spoločná budúcnosť (výťah)*. Brno : EkoCentrum. 3. vyd. ISBN 80-85368-14-5. 59 s.

⁵ Stratégia trvalo udržateľného rozvoja. - [on-line] Available on - URL: http://www.europa.sk/strategia_trvalo_uzdatelneho

⁶ RUSKO, M. – PIATRIK, M., 2015: Významné medzníky v uplatňovaní koncepcie udržateľného rozvoja v globálnom kontexte. – In: Rusko, M. – Klinec, I. - Nemoga, K., [Eds.] 2015: *Globálne existenciálne riziká 2015*. - Zborník z V. medzinárodnej vedeckej konferencie 26. november 2015 v Bratislave, - Žilina: Strix. Edícia ESE-26, 1. vyd., ISBN 978-80-89753-03-1, 215 s., s. 160 - 168

⁷ MIŠŪNOVÁ, E. *Vybrané kapitoly ekonomiky životného prostredia*. Bratislava: EU Ekonom 1995, 161 s. ISBN 80-225-0668-0

⁸ POLÍVKA, E., TUREKOVÁ, I., BALOG, K. *Základy environmentalistiky*. Bratislava: STU 1999, 104 s. ISBN 80-227-1247-7

⁹ RUSKO, M. AMBRÓŠ, I., KUBIŠOVÁ, K. *Pozitívne výsledky od Summitu Zeme v Rio de Janeiro*. In Euroregión Tatry – súčasť zelených Karpát. Medzinárodná konferencia o životnom prostredí na území Euroregiónu Tatry 7.-8.10.2002. Stará Lesná. 2002. s. 67-74

¹⁰ VIBÍRALOVÁ, J., FŮZYOVÁ, E. *Životné prostredie a investície*. Bratislava : EU, Ekonom, 2000. 186 s. ISBN 80-225-1195-1

¹¹ WITTLINGER, V., KOTRAS, P. *Technika a životné prostredie*. Bratislava : STU 1999, 139 s. ISBN 80-227-1179-9

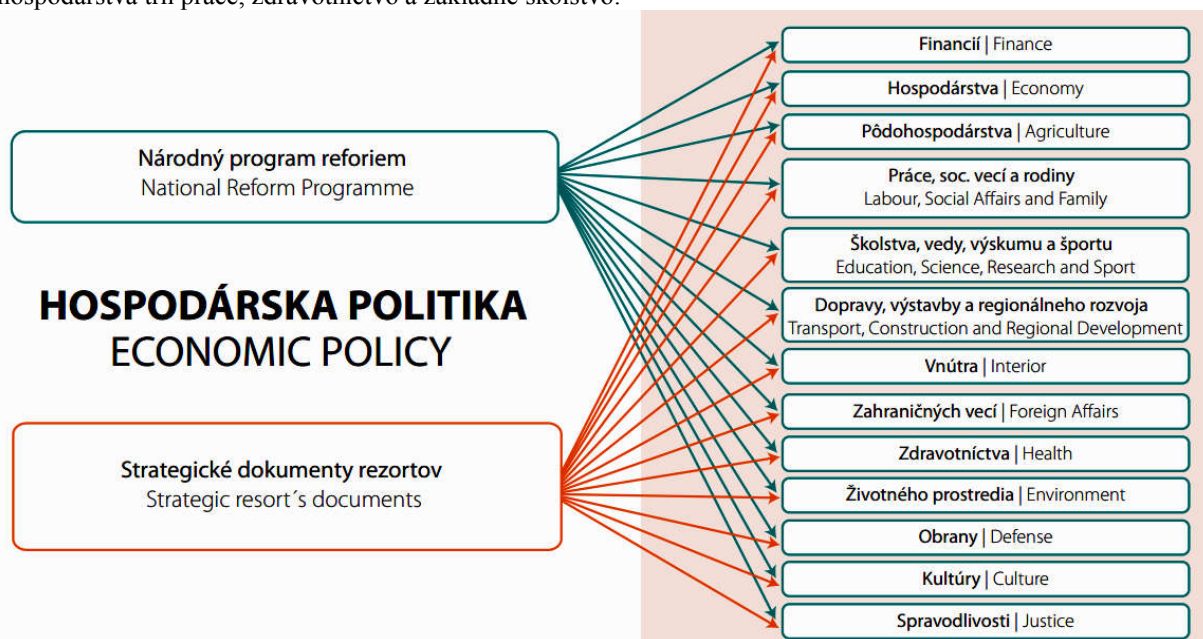
¹² NOVÁČEK, P., HUBA, M. *Ohrozená planéta*. Olomouc : PF UP. 1994. ISBN 80-7067-382-6, 203 s.

¹³ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

Medzi základné dokumenty koordinujúce rozvoj hospodárstva SR patrí strednodobá Stratégia hospodárskej politiky Slovenskej republiky – Slovensko 2020+ (2014). Jej cieľom je synergická implementácia politík na podporu a využívanie potenciálne silných oblastí a konkurenčných výhod Slovenska a korelácia politík týkajúcich sa hospodárstva a rozvoja vidieka, vedy a výskumu, ľudských zdrojov, dopravy a životného prostredia. Prienik hospodárskej politiky v jednotlivých oblastiach, smerujúci k udržateľnej konkurencieschopnosti, tvorbe pracovných miest a hospodárskemu rastu je znázornený na obr. 1.

Stratégia hospodárskej politiky je zároveň v priamej korelácii s jednotlivými strategickými dokumentmi príslušných rezortov.

K ďalším hlavným národným rozvojovým dokumentom patrí Národný program reforiem SR (NPR SR), ktorý je úzko prepojený s Programom stability SR. Oba dokumenty sa každoročne vyhodnocujú, aktualizujú a predkladajú Európskej komisii. NPR SR 2016 popisuje štrukturálne opatrenia, ktoré vláda SR plánuje realizovať najmä v najbližších dvoch rokoch od jeho schválenia. Komplexný prístup stanovovania priorít, ktorý okrem HDP berie do úvahy aj ďalšie aspekty kvality života, identifikoval ako najväčšie výzvy slovenského hospodárstva trh práce, zdravotníctvo a základné školstvo.

Obr. 1 Prienik hospodárskej politiky v jednotlivých oblastiach, smerujúci k udržateľnej konkurencieschopnosti, tvorbe pracovných miest a hospodárskemu rastu¹⁴

Dobrovoľné nástroje starostlivosti o životné prostredie EMAS/EMS

K významnejším dobrovoľným nástrojom starostlivosti o životné prostredie patria:

- systémy environmentálneho manažérstva,
- environmentálne hodnotenie a označovanie produktov,
- zelené verejné obstarávanie.

Systém environmentálneho manažérstva je uplatňovaný podľa:

- EMAS III.
- alebo podľa ISO 14001: 2015

EMAS (Eco Management and Audit Scheme / Schéma pre environmentálne manažérstvo a audit) je jedným z dobrovoľných nástrojov ochrany životného prostredia, to znamená, že pozitívne motivuje organizácie k zodpovednému prístupu a k zlepšovaniu environmentálnej výkonnosti nad rámec legislatívnych požiadaviek.¹⁵ Bol zriadený Európskou úniou za účelom sledovania vplyvov činností organizácií na životné prostredie

¹⁴ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

¹⁵ IRALDO, F. – TESTA, F. – FREY, M., 2009: Author's personal copy: Is an environmental management system able to influence environmental and competitive performance? The case of the eco-management and auditscheme (EMAS) in the European union. - Journal of Cleaner Production 17 (2009) 1444–1452; <https://www.iris.sssup.it/retrieve/handle/11382/103840/398/JCLP1980.pdf>

a zverejňovanie a informácie o environmentálnom správaní formou environmentálnych vyhlásení. Je určený pre organizácie prevádzajúce činnosť v súkromnej aj v štátnej sfére ako aj pre orgány verejnej správy. Schéma bola schválená nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 z 25. novembra 2009 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme Spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit - EMAS III.

Norma STN EN ISO 14001: 2016 Systémy manažérstva environmentu. Požiadavky s pokynmi na použitie (ISO 14001: 2015) špecifikuje požiadavky na systém manažérstva environmentu, ktorý organizácia môže použiť na zlepšenie svojho environmentálneho správania. Táto medzinárodná norma je určená na použitie organizáciou, ktorá sa usiluje manažovať svoje environmentálne zodpovednosti systematickým spôsobom, ktorý prispieva k environmentálnemu pilieru udržateľnosti. Táto medzinárodná norma pomáha organizácii dosahovať zamýšľané výstupy svojho systému manažérstva environmentu, ktoré poskytujú hodnotu pre životné prostredie, samotnú organizáciu a zainteresované strany. V súlade s environmentálnou politikou organizácie, zamýšľané výstupy systému manažérstva environmentu zahŕňajú: zlepšovanie environmentálneho správania; plnenie záväzných požiadaviek; dosahovanie environmentálnych cieľov. Táto medzinárodná norma je použiteľná v akejkoľvek organizácii, bez ohľadu na veľkosť, typ a charakter. Uplatňuje sa na environmentálne aspekty jej činností, produktov a služieb, ktoré organizácia určí.

Kľúčové vylepšenia revidovanej verzie STN EN ISO 14001 zahŕňajú:

- uznanie potreby zaoberať sa externými a internými záležitosťami, ktoré majú na organizáciu vplyv vrátane nestálosti klímy;
- zvýšenú angažovanosť vrcholového manažmentu – zvýšený príspevok vodcovstva;
- zvýšenú orientáciu na strategické smerovanie;
- zvýšenú ochranu životného prostredia so zameraním na proaktívne iniciatívy;
- efektívnejšiu komunikáciu prostredníctvom komunikačnej stratégie;
- uvažovanie zamerané na životný cyklus produktov a služieb s dôrazom na každý stupeň od vývoja po spotrebu.

Schéma pre environmentálne manažérstvo a audit

Medzi dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky Európskej únie patrí schéma EMAS (Eco-Management and Audit Scheme).¹⁶ Schéma EMAS je založená na princípe dobrovoľnosti. Začleniť do nej sa môže na základe vlastného slobodného rozhodnutia každá organizácia (bez ohľadu na hospodársky alebo iný spoločenský sektor, v ktorom pôsobí), ktorá chce zlepšiť svoje environmentálne správanie, ak splní ustanovené požiadavky. Tieto požiadavky tvoria ťažisko a najväčší rozsah právnej úpravy tejto oblasti. Zavedenie a uplatňovanie environmentálneho manažérstva a auditu má mimoriadne pozitívny význam pre samotnú organizáciu a predovšetkým pre ochranu životného prostredia v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja. Environmentálne manažérstvo a audit znamená systematický prístup k ochrane životného prostredia a jej integrovaniu do všetkých stránok podnikania alebo inej činnosti organizácie. Ide o vytvorenie, zavedenie a udržiavanie vhodne štruktúrovaného systému riadenia organizácie zohľadňujúceho environmentálne riziká (environmentálne aspekty a vplyvy) vyplývajúce z jej činností, výrobkov, služieb a umiestnenia s cieľom zlepšiť celkové environmentálne správanie organizácie.

Environmentálne manažérstvo a audit zakladá kvalitatívne nový vzťah medzi organizáciami najmä z podnikateľskej sféry, orgánmi verejnej správy a verejnosťou. V prípade jeho rozšírenia na dostatočný počet organizácií môže podstatne znížiť nároky na výkon dozornej vrátane sankčnej činnosti zo strany štátu. Vytvárajú sa tiež predpoklady na zvyšovanie environmentálneho povedomia a správania nielen zamestnancov organizácií a orgánov verejnej správy, ale aj členov verejnosti.

Environmentálne manažérstvo a audit je z prevažnej časti financované z vlastných zdrojov organizácie. Environmentálne manažérstvo a audit prináša okrem postupného znižovania vplyvov jej činností na životné prostredie aj určitý príspevok k trvalému ekonomickému rastu a prosperite. Uplatňovaním environmentálneho manažérstva a auditu sa znižujú prevádzkové náklady, najmä v dôsledku úspory a lepšieho využívania surovín, energie a ďalších vstupov, znižovania množstva odpadov a nákladov na ich zneškodňovanie, znižovania poplatkov, odplát, úhrad za vypúšťanie emisií do životného prostredia, v dôsledku úspory na sankciách, ako aj za náhradu škody a ekologickej ujmy. Taktiež sa znižuje riziko havárií a iných mimoriadnych udalostí, vrátane s tým spojených vplyvov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok a obmedzia sa ďalšie neproduktívne náklady spojené s nejasnou organizačnou štruktúrou a s nedokonalým systémom riadenia. Po začlenení organizácie do environmentálneho manažérstva a auditu sa zlepši dobré meno organizácie (goodwill) a zlepši sa prístup na niektoré trhy, k licenciám, povoleniam, verejným zákazkám, k výhodnejším úverom, či poisťným podmienkam. Environmentálne manažérstvo a audit bolo pôvodne upravené nariadením Rady (EHS) č. 1836/93.

¹⁶ Eco Management and Audit Scheme. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

Určitým nedostatkom „prvotnej“ schémy EMAS¹⁷ bola okrem iného inkompatibilita s inými existujúcimi systémami environmentálneho riadenia napríklad s celosvetovým systémom EMS (Environmental Management System) podľa EN ISO 14001 a jej viazanie len na organizácie z priemyselného sektora.

Tieto nedostatky boli odstránené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001 – tzv. nariadenie EMAS II. Naďalej však šlo o „uzavretú“ schému, do ktorej sa mohli zapojiť len organizácie so sídlom na území Európskej únie a „príslušné orgány“ jednotlivých členských štátov Európskej únie mohli registrovať len organizácie nachádzajúce sa na území daného členského štátu.

Novela Schémy bola schválená nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 z 25. novembra 2009 o dobrovoľnej účasti organizácií v schéme Spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit - EMAS III.¹⁷

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1221/2009 zrušilo nariadenie (ES) č. 761/2001 a rozhodnutia Komisie 2001/681/ES a 2006/193/ES (Ú. v. EÚ L 342, 22.12.2009).

Nové nariadenie Európskeho parlamentu a Rady obsahuje podstatne komplexnejšiu a podrobnejšiu úpravu

- registrácie organizácií a ich udržania sa v schéme EMAS (vrátane úvodného environmentálneho preskúmania, požiadaviek na systém environmentálneho manažérstva – napríklad identifikácia relevantných právnych a iných požiadaviek a zabezpečenie ich plnenia, zapojenie zamestnancov organizácie i cudzích podnikateľských subjektov pracujúcich v organizácii alebo pre ňu, identifikácia, hodnotenie významnosti a riadenie environmentálnych aspektov, miestna zodpovednosť),
- akreditácie a činnosti environmentálnych overovateľov a dozoru nad výkonom ich činnosti,
- dôveryhodnosti, otvorenosti, transparentnosti a lepšej „čitateľnosti“ schémy EMAS pre zainteresované strany ale aj pre organizácie.

Nové nariadenie Európskeho parlamentu a Rady upravuje opatrenia a požiadavky ako vo vzťahu k členským štátom, tak aj vo vzťahu ku Komisii týkajúce sa podpory a propagácie schémy EMAS v záujme urýchleného rastu počtu organizácií, ktoré sa začlenia do tejto dobrovoľnej schémy, najmä pokiaľ ide o mikropodniky, malé podniky a stredné podniky. Environmentálne manažérstvo a audit umožňuje registráciu aj pre organizácie so sídlom v tretích krajinách – t. j. aj mimo územia Európskej únie.¹⁸

Vykonávanie nariadenia EMAS III je v právnom poriadku SR upravené zákonom NR SR č. 351/2012 Z. z. o environmentálnom overovaní a registrácií organizácií v schéme Európskej únie pre environmentálne manažérstvo a audit a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Od roku 2004 bolo v SR registrovaných v schéme EMAS 10 spoločností, najviac v období rokov 2007 – 2010. Od roku 2012 má registrácia EMAS na národnej úrovni opäť stúpajúcu tendenciu aj vďaka možnosti nadnárodnej registrácie – združená registrácia v EÚ, s aktuálne celkovým počtom 5 registrovaných subjektov.

Obr. 2 Logo EMAS, „Environmentálne vhodný produkt“, Environmentálna značka EÚ

Environmentálne označovanie produktov

Environmentálne označovanie patrí medzi dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky podporujúce výrobu a spotrebu produktov, ktoré sú ohľaduplnejšie k životnému prostrediu počas celého svojho životného cyklu, a ktoré poskytujú zákazníkom presné, nezáväzujúce a vedecky podložené informácie o vplyve produktov na životné prostredie. Environmentálne označovanie produktov sa ako dobrovoľný nástroj v podmienkach SR realizuje od roku 1997 prostredníctvom národnej schémy na udeľovanie environmentálnej značky Environmentálne vhodný produkt (EVP) a je upravené zákonom č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov v znení neskorších predpisov. Od roku 2004 od vstupu SR do EÚ sa realizuje aj

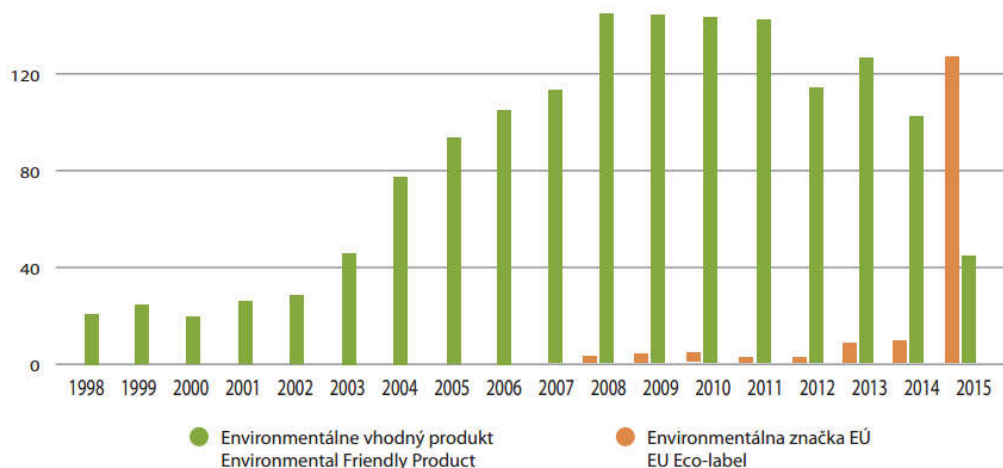
¹⁷ Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS), repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC OJ L 342, 22.12.2009, p. 1–45

¹⁸ Dôvodová správa. Všeobecná časť. - [on-line] Available on - URL:

<https://lt.justice.gov.sk/Document/PrintForm.aspx?instEID=1&matEID=4300&docEID=198954&docFormEID=14&docTypeEID=1&format=pdf&langEID=1&stStamp=20110912084130487>

prostredníctvom európskej schémy na udeľovanie značky Environmentálna značka EÚ v zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 66/2010 o environmentálnej značke EÚ.¹⁹

Udeľovanie týchto značiek je štandardizované ISO 14024. Posudzovanie zhody produktu sa vykonáva s vopred stanovenými environmentálnymi kritériami pre jednotlivé skupiny produktov. V rámci národnej schémy sú environmentálne kritériá vydávané formou Oznámenia MŽP SR a v rámci európskej schémy sú environmentálne kritériá vydávané formou rozhodnutia EK. Prehľad udelenia značiek Environmentálne vhodný produkt a Environmentálna značka EÚ prezentuje obr. 3.

Zdroj: SAŽP | SEA

Obr. 3 Prehľad udelenia značiek Environmentálne vhodný produkt a Environmentálna značka EÚ²⁰

V porovnaní s rokmi 2013 a 2014 bol v roku 2015 zaznamenaný výrazný nárast v počte produktov s právom používať environmentálnu značku EÚ, čím sa celkový počet ocenených produktov v SR od roku 2004 zvýšil na 136 produktov, z toho 3 služby.

Ekodizajn výrobkov

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/32/ES zo 6. júla 2005, o vytvorení rámca na stanovenie požiadaviek na ekodizajn výrobkov využívajúcich energiu a o zmene a doplnení smernice Rady 92/42/EHS a smerníc Európskeho parlamentu a Rady 96/57/ES a 2000/55/ES nadobudla účinnosť 11. 08. 2005. Do legislatívy Slovenskej republiky je táto smernica implementovaná ako zákon NR SR č. 665/2007 Z. z. o environmentálnom navrhovaní a používaní výrobkov využívajúcich energiu (zákon o ekodizajne), ktorý nadobudol účinnosť dňa 11. 12. 2007.

Ekodizajnu výrobkov je venovaná Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/125/ES o vytvorení rámca na stanovenie požiadaviek na ekodizajn energeticky významných výrobkov. Jej cieľom je znížiť negatívny vplyv výrobkov na životné prostredie, vrátane spotreby energie v rámci životného cyklu tým, že poskytuje pravidlá pre navrhovanie energeticky významných výrobkov. Smernica má osobitný význam pre rozvoj a uplatnenie technických špecifikácií alebo špecifikácií založených na výkone pri zadávaní verejných zákaziek, pričom sa vzťahuje nielen na výrobky, ktoré spotrebúvajú energiu, ale aj na tie, ktoré majú vplyv na spotrebu energie počas používania (napr. okná, izolačný materiál, atď.).

Dňa 14. decembra 2010 bol prijatý zákon č. 529/2010 Z. z. o environmentálnom navrhovaní a používaní výrobkov (zákon o ekodizajne).

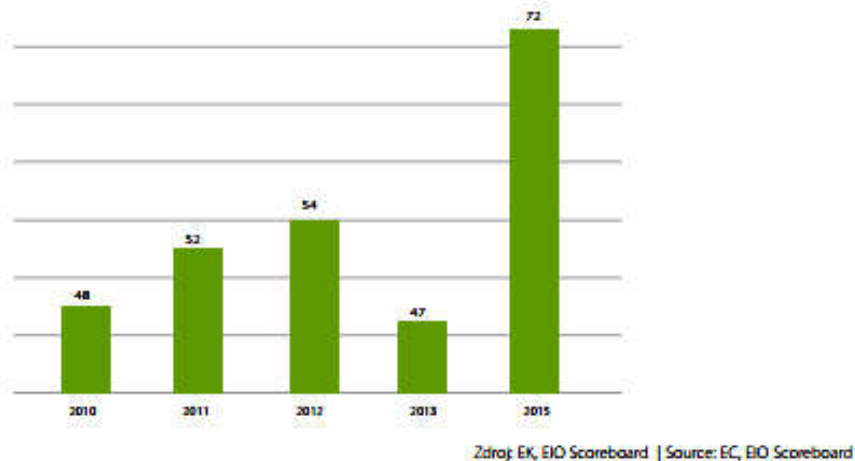
Ekoinovačná výkonnosť

SR patrí medzi krajiny s nízkou ekoinovačnou výkonnosťou. Výdavky na výskum a vývoj v posledných rokoch výrazne narástli. Od roku 2010 Európska únia zverejňuje ekoinovačnú výkonnosť členských štátov (obr. 4 a 5). V projekte The Eco-innovation Observatory je inovačná schopnosť Slovenskej republiky hodnotená ako veľmi

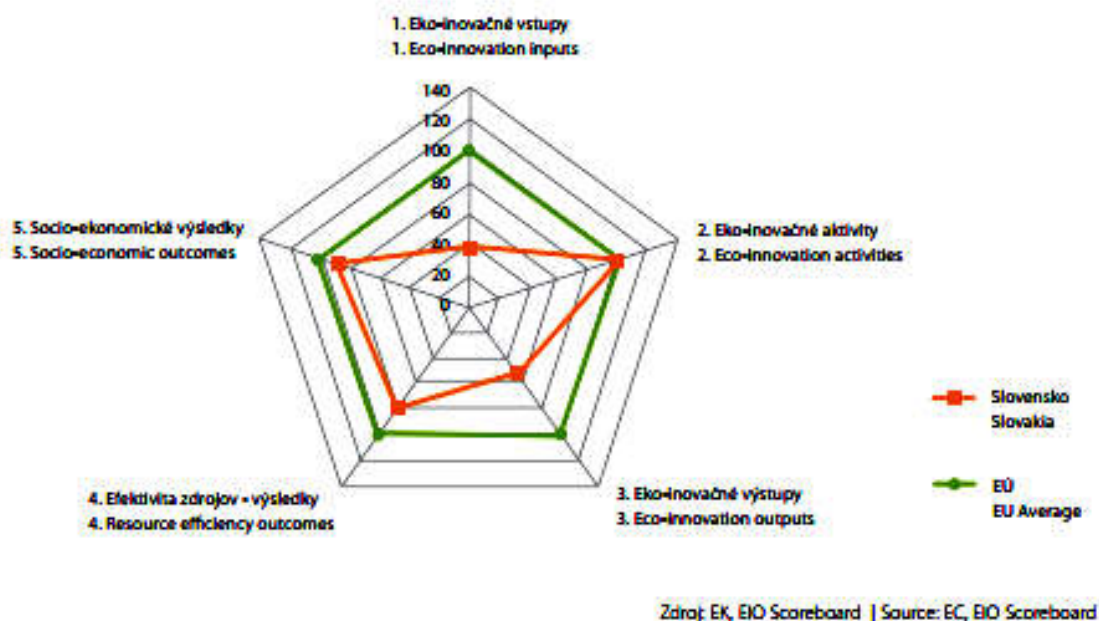
¹⁹ Environmentálne označovanie produktov. - [on-line] Available on - URL: <https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivost-o-zp/dobrovolne-nastroje-environmentalnej-politiky/environmentalne-oznacovanie-produktov>

²⁰ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

nízka.²¹ Slovensko je viazané medzinárodnými dohovormi a členstvom vo viacerých medzinárodných organizáciách (OECD, OSN) a inštitúciách, na základe ktorých by malo vyvíjať snahu prierezovo implementovať princípy „zelenej“ politiky, s cieľom prioritizácie nasledovania stratégie zeleného rastu. Podobne, v rámci programového vyhlásenia vlády 2012-2016 sa SR snaží o implementáciu stratégie trvalo udržateľného hospodárskeho rozvoja. V rámci celkovej koncepcie stratégie VEV (vonkajšie ekonomické vzťahy) SR 2014 - 2020 je uplatnenie, zohľadnenie a nasledovná implementácia týchto princípov kľúčová pre budúce smerovanie SR a môže mať z dlhodobého hľadiska pozitívne dopady na celkovú ekonomiku, ako aj na vonkajšie ekonomické vzťahy. V tomto kontexte sa stratégia VEV koncentruje na postupné „ozeleňovanie“ kľúčových exportných odvetví ako aj posilnenie a podporu vzniku nových, kľúčových odvetví šetrných k životnému prostrediu, podporu ekoinovácií a vytváranie profilu SR ako zelenej ekonomiky“.²²

Obr. 4 Vývoj ekoinovačného indexu (Index (EU=100))²³

Obr. 5 Zloženie ekoinovačného indexu, 2015²⁴

²¹ V ekoinováciách sú od Slovenska horšie už iba tri štáty EÚ. - [on-line] Available on - URL: <https://europskenoviny.sk/2015/06/15/v-ekoinovaciach-su-od-slovenska-horsie-uz-iba-tri-staty-eu/>

²² STRATÉGIA VONKAJŠÍCH EKONOMICKÝCH VZŤAHOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA OBDOBIE 2014 – 2020. - [on-line] Available on - URL: www.economy.gov.sk/11155-menu/144343s

²³ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

²⁴ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

Zelené verejné obstarávanie

Zelené verejné obstarávanie (Green Public Procurement – GPP) patrí do súboru efektívnych nástrojov, ktoré vytvárajú na trhu dopyt po environmentálne vhodných produktoch (výrobkoch, službách a prácach), tým podporujú ponuku týchto produktov a zároveň vytvárajú tlak na inováciu. Zaradenie environmentálneho aspektu do verejných zákaziek má motivovať výrobcov vyvíjať nové produkty a technológie s menšími negatívnymi vplyvmi na životné prostredie.²⁵

V zmysle hlavnej iniciatívy Stratégie Európa 2020 „Európa efektívne využívajúca zdroje“ si EK stanovila zámer „zlepšenie rámca na využívanie trhovo orientovaných nástrojov (napr. obchodovanie s emisiami, úprava zdaňovania energie, rámec pre štátnu pomoc, podpora širšieho využívania ekologického verejného obstarávania)“. Na vnútroštátnej úrovni majú členské štáty niekoľko povinností; jednou z nich je povinnosť „využívať reguláciu, normy energetickej hospodárnosti budov a trhovo orientované nástroje, ako sú zdaňovanie, dotácie a verejné obstarávanie, na zníženie energetickej spotreby a využívania zdrojov, ako aj využívať štrukturálne fondy na investovanie do efektívneho využívania energie vo verejných budovách a do efektívnejšieho recyklovania.“ Preto je využívanie zeleného verejného obstarávania jedným z dôležitých faktorov pri napĺňaní cieľov stratégie Európa 2020 na národnej úrovni.²⁶

Zelené verejné obstarávanie je definované v Oznámení EK z roku 2008 s názvom „Verejné obstarávanie pre lepšie životné prostredie“ ako proces, v ktorom sa verejní obstarávatelia a obstarávatelia snažia obstaráť produkty, ktoré majú znížený negatívny dopad na životné prostredie počas celého životného cyklu oproti produktom, ktoré slúžia na rovnaký účel a boli by obstarané. Uplatňovanie politiky zeleného verejného obstarávania je založené na dobrovoľnom prístupe a upravené smernicami Európskeho parlamentu a Rady 2014/25/EÚ a 2014/24/EÚ.

Verejné obstarávanie v SR bolo upravené zákonom č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, do ktorého boli implementované európske smernice o verejnom obstarávaní.

V podmienkach SR zelené verejné obstarávanie podporované od roku 2007 prostredníctvom Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie a zákonom č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Strategickým cieľom je zvýšiť podiel uplatňovania zeleného verejného obstarávania v SR na úrovni ústredných orgánov štátnej správy na 65 % a na úrovni samosprávnych krajov a miest na 50 % do roku 2015.²⁷ V roku 2014 vydala SAŽP metodickú príručku Zelené verejné obstarávanie.²⁸

Zelené úradovanie

Zelené úradovanie je environmentálne priaznivé správanie sa organizácií, financovaných z verejných prostriedkov. Zahŕňa uplatňovanie systémových opatrení, zameraných na environmentálne fungovanie organizácie a oblasť GPP. V roku 2009 SAŽP Centrum environmentálneho manažérstva v Trnave 3/ v spolupráci s MŽP SR s príspevom dotácie z Environmentálneho fondu zrealizovalo pilotný projekt „Zelené úradovanie“ v podmienkach regionálnej samosprávy, do ktorého sa aktívne zapojil Banskobystrický samosprávny kraj.²⁹

Na základe výstupov z tohto projektu bola pre verejne inštitúcie na Slovensku pripravená príručka Zelené úradovanie. Jej cieľom bolo poskytnúť všeobecný návod na zavedenie a realizáciu zeleného úradovania s odporúčaniami, zameranými na environmentálne vhodné vykonávanie činnosti verejných inštitúcií a zelené verejné obstarávanie. V roku 2009 bola vydaná príručka Zelené úradovanie.³⁰ Pre úspešné zavedenie a realizáciu zeleného úradovania si verejné inštitúcie musia v súvislosti s navrhnutými odporúčaniami stanoviť ciele v jednotlivých oblastiach zeleného úradovania a opatrenia, realizáciou ktorých sa budú stanovené ciele naplňať. Mnohé z opatrení je vhodné začať do interných smerníc inštitúcií, čím sa zabezpečí ich pravidelná realizácia.

Záver

Riešenie súčasných environmentálnych problémov je nielen otázkou technického riešenia, ktoré donedávna bolo vyvolané buď ako reakcia na vzniknutý environmentálny problém alebo v rámci progresívnejšieho prístupu ako

²⁵ Správa o implementácii Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike na roky 2007 až 2010 za rok 2010. - [on-line] Available on - URL: <http://rpo.rokovania.gov.sk/hsr/PublishHtmlFile/e34fcd46-2a08-4cd9-994b-5141b36b469f.htm>

²⁶ Analýza súčasného stavu GPP. - [on-line] Available on - URL: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-141217

²⁷ GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3

²⁸ Zelené verejné obstarávanie. SAŽP Banská Bystrica, ISBN 978-80-89503-34-6. - [on-line] Available on - URL: <https://www.minedu.sk/data/att/8544.pdf>

²⁹ Analýza súčasného stavu GPP. - [on-line] Available on - URL: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-141217

³⁰ Príručka Zelené úradovanie. 2009 - [on-line] Available on - URL: http://www.zelenaskola.sk/files/Prirucka_20zelene_uradovanie.pdf

preventívny prístup. Mala by to byť zmena hodnotovej orientácie človeka, ako jedinca, ale aj spoločnosti i celého ľudstva. Koncept trvalo udržateľného rozvoja hovorí o spôsobe ekonomického rastu, ktorý pokrýva potreby spoločnosti vytváraním podmienok blahobytu v krátkodobom, strednodobom, no najmä dlhodobom horizonte. Za týmto účelom prijala EÚ Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí napĺňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Analýza súčasného stavu GPP. - [on-line] Available on - URL: www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-141217
- BRUNDTLAND, G. H. et al. *Naše spoločná budúcnosť*. Praha : Academia. 1991. ISBN 80-85368-07-02. 297 s. Dôvodová správa. Všeobecná časť. - [on-line] Available on - URL: <https://lt.justice.gov.sk/Document/PrintForm.aspx?instEID=1&matEID=4300&docEID=198954&docFormEID=14&docTypeID=-1&format=pdf&langEID=1&tStamp=20110912084130487>
- Eco Management and Audit Scheme. - [on-line] Available on - URL: http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
- Environmentálne označovanie produktov. - [on-line] Available on - URL: <https://www.enviroportal.sk/environmentalne-temy/starostlivost-o-zp/dobrovolne-nastroje-environmentalnej-politiky/environmentalne-oznacovanie-produktov>
- GUŠTAFÍKOVÁ, T. – LIESKOVSKÁ, Z., 2016: Slovenská republika smerom k zelenému hospodárstvu. - Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, Bratislava, ISBN: 978-80-89503-51-3
- IRALDO, F. – TESTA, F. – FREY, M., 2009: Author's personal copy Is an environmental management system able to influence environmental and competitive performance? The case of the eco-management and audit scheme (EMAS) in the European union. - Journal of Cleaner Production 17 (2009) 1444–1452; <https://www.iris.sssup.it/retrieve/handle/11382/103840/398/JCLP1980.pdf>
- MIŠÚNOVÁ, E. *Vybrané kapitoly ekonomiky životného prostredia*. Bratislava: EU Ekonóm 1995, 161 s. ISBN 80-225-0668-0
- Naše spoločná budúcnosť (výťah)*. Brno : EkoCentrum. 3. vyd. ISBN 80-85368-14-5. 59 s.
- NOVÁČEK, P., HUBA, M. *Ohrozená planéta*. Olomouc : PF UP. 1994. ISBN 80-7067-382-6, 203 s.
- POLÍVKA, L., TUREKOVÁ, I., BALOG, K. *Základy environmentalistiky*. Bratislava: STU 1999, 104 s. ISBN 80-227-1247-7
- Príručka Zelené úradovanie. 2009 - [on-line] Available on - URL: http://www.zelenaskola.sk/files/Prirucka_20zelene_uradovanie.pdf
- Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS), repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC OJ L 342, 22.12.2009, p. 1–45
- RUSKO, M. – PIATRIK, M., 2015: Významné medzníky v uplatňovaní koncepcie udržateľného rozvoja v globálnom kontexte. – In: Rusko, M. – Klinec, I. – Nemoga, K., [Eds.] 2015: *Globálne existenciálne riziká 2015*. - Zborník z V. medzinárodnej vedeckej konferencie 26. november 2015 v Bratislave, - Žilina: Strix. Edícia ESE-26, 1. vyd., ISBN 978-80-89753-03-1, 215 s., s. 160 - 168
- RUSKO, M. AMBRÓŠ, I., KUBIŠOVÁ, K. *Pozitívne výsledky od Summitu Zeme v Rio de Janeiro*. In Euroregión Tatry – súčasť zelených Karpát. Medzinárodná konferencia o životnom prostredí na území Euroregiónu Tatry 7.-8.10.2002. Stará Lesná. 2002. s. 67-74
- Správa o implementácii Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike na roky 2007 až 2010 za rok 2010. - [on-line] Available on - URL: <http://rpo.rokovania.gov.sk/hsr/PublishHtmlFile/e34fcd46-2a08-4cd9-994b-5141b36b469f.htm>
- Stratégia trvalo udržateľného rozvoja. - [on-line] Available on - URL: http://www.europskaunia.sk/strategia_trvalo_udrzatelneho
- STRATÉGIA VONKAJŠÍCH EKONOMICKÝCH VZŤAHOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA OBDOBIE 2014 – 2020. - [on-line] Available on - URL: www.economy.gov.sk/11155-menu/144343s
- Stratégia Európa 2020: Európska stratégia pre inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast; [KOM(2010)2020] v konečnom znení
- V ekoinováciách sú od Slovenska horšie už iba tri štáty EÚ. - [on-line] Available on - URL: <http://europskenoviny.sk/2015/06/15/v-ekoinovaciach-su-od-slovenska-horsie-uz-iba-tri-staty-eu/>

VIBÍRALOVÁ, J., FŮZYOVÁ, L. *Životné prostredie a investície*. Bratislava : EU, Ekonóm, 2000. 186 s. ISBN 80-225-1195-1

WITTLINGER, V., KOTRAS, P. *Technika a životné prostredie*. Bratislava : STU 1999, 139 s. ISBN 80-227-1179-9

Zelené verejné obstarávanie. SAŽP Banská Bystrica, ISBN 978-80-89503-34-6. - [on-line] Available on -
URL: <https://www.minedu.sk/data/att/8544.pdf>

ADRESY AUTOROV

Prof. Ing. Milan PIATRIK, PhD.

Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Koceľova 15, 815 94 Bratislava, Slovenská republika
e-mail: piatrik.milan@gmail.com

Doc. RNDr. Miroslav RUSKO, PhD.

Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta Trnava, Botanická 49, 917 01 Trnava, Slovenská republika, e-mail: >miroslav.rusko@stuba.sk<

Doc. Ing. Vojtech FERENCZ, PhD.

Ministerstvo životného prostredia SR, Bratislava, Námestie Ľudovíta Štúra 1, 811 02 Bratislava-Staré Mesto, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.